

Tarr Péter

AZ INFORMÁCIÓ ÉRTÉKE AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOMBAN

Az Infopaq International és a Danske Dagblades Forening (Dán Napilapkiadó Egyesület) között, az írott sajtó – adatkinyerési eljárás és keresőmotor általi – figyelemmel kísérése tárgyában az Európai Bíróság előtt lefolytatott C-5/08 számú előzetes döntéshozatali eljárásban hozott döntés és főtanácsnoki indítvány ismertetése

Az Európai Parlament és Tanács 2001/29/EK számú, május 22-én elfogadott, az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló irányelve¹ (másnéven: „Infosoc-irányelv”) által bevezetett időleges többszörözési cselekményeknek – mint a szerző kizárólagos többszörözési joga alóli kivételek – gyakorlati megmértetését és az elkövetkezendő időszakra nézve a többszörözési jog korlátjának iránymutató értelmezését a luxemburgi Európai Bíróság előtt lefolytatott és nemrégiben lezárult (C-5/08. számú) előzetes döntéshozatali eljárás adhatja meg.

Az Európai Bíróság ítéleteiben megjelent jogértelmezések a közösségi joggyakorlatot eddig is egyedülálló módon formálták, alakították. Az Infosoc-irányelv 4. cikkében írt terjesztés fogalma kapcsán feltétlenül utalni kell az Európai Bíróság „Peek & Cloppenburg KG” (C-456/06. számú) előzetes döntéshozatali eljárására és 2008. április 17. napján meghozott ítéletére. A hangfelvételek kapcsán kiemelkedő jelentőséggel bír az Európai Bíróságnak a „Promusicae”-eljárásban (C-275/06. számú) 2008. január 29-én meghozott ítélete, mely az Infosoc-irányelv 8. cikkének a tagállami jogalkotási kötelezettségre és igényérvényesítésre vonatkozó magyarázatul szolgál. Az Európai Bíróság előtt a jelenleg is folyamatban lévő „SGAE”-ügy (C-467/08. sz.) az Infosoc-irányelv 5. cikke (2) bekezdésének *b*) pontjában írt „méltányos díjazás” fogalmát és lehetséges alkalmazását érinti.²

¹ HL. L167, 2001. 06. 22., p. 10.

² Nem szabad megfeledkezni az információs társadalom más folyamatban lévő, nagy horderejű szerzői jogi tárgyú pereiről; egy írott sajtócikk vagy hírelemzés tájékoztatási célból való felhasználása és a sajnálatos módon jellemzően jogellenes P2P-típusú fájlmegosztások és letöltések, valamint a polgári peres és büntetőeljárások eltérő sajátosságaira figyelemmel. E körben említhető a hírhedté vált Pirate Bay-büntetőper, a Mininovával szemben Hollandiában zajló polgári per. Az utóbbi per jogkérdése, hogy szükséges-e előzetesen felkutatni a szerzői jog jogosultját vagy a szolgáltatónak tartalomszűrőt működtetnie a szerzői jogi védelem érdekében. Eltérően a Pirate Bay-től, a Mininova egyébként nyitott a szerző vagy jogosult levétel iránti kérelmére, és az alperes már az első tárgyalást megelőzően intézkedéseket is tett és szűrőt alkalmaz a le- és feltöltésekhez. A Pirate Bay-döntés következtében néhány igen delikát per megindításának lehetősége is napirendre kerülhet, amennyiben például a különböző médiavállalatok perbe fognak a Google-t és/vagy a YouTube-ot, mert azok illegális eredetű, online tartalomszolgáltatásai, így a Pirate Bay-per tárgyát képező 33 fájl rajtuk keresztül is elérhetők. Esetenként tehát történnék lépések a nagyobb P2P-csomópontok felszámolására. Jellemzőbb azonban, hogy az állami büntetőhatalom nem kellően agilis a szerzői jogi bűncselekmények megelőzése, következetes vagy éppen hatékony üldözése terén. A szerzői jogi tárgyú eljárások többnyire a szerzői jogi jogosultak fellépésére indulnak, a jogkövető magatartás ösztönzésére érdemi áttörést még nem hoztak.

Az Infopaq c. DDF per

A cikkben vizsgált per a Dán Napilapkiadó Egyesület (a továbbiakban: DDF) és az Infopaq International (a továbbiakban: Infopaq) nevű médiafigyelő cég között van folyamatban. Az Infopaq 1998-ban alakult Dániában.³ A társaság kiterjedt médiafigyelést és elemzést végez, tagja a világ sajtófigyelést végző vállalkozásainak 80%-át magában foglaló FIBEP-nek (Fédération Internationale des Bureaux d'Extraits de Presse), így mindezen cégek hálózatán keresztül az egész világra kiterjedő médiafigyelési (nyomtatott sajtó, rádió, tévé, internetes adatbázisok) szolgáltatást nyújt a különböző iparágakkal (telekommunikáció, gyógyászat, szórakoztatás) származó ügyfelei részére.⁴

Az alapeljárásban a vita tárgya az Infopaq gazdasági tevékenysége körében folytatott gyakorlata, mely abban áll, hogy a beszkennelt újságcikkeket képformátumból szöveges fájlba alakítva kereshetővé teszi, majd a megbízó kérése alapján alkalmazottai összefoglaló jelentéseket írnak a szöveges fájl tartalmak és katalogizáció segítségével.⁵ A társaság ezt az egyes újságcikkek jogtulajdonosainak hozzájárulása nélkül végzi. Mind az elsőfokú, mind a másodfokú dán bíróság megállapította, hogy a szkennelt másolatok nem tartoznak a szerző kizárólagos többszörözési joga alóli időleges többszörözési cselekmények dán szerzői jogi törvényben (a továbbiakban: Ophavsretslov) rögzített kivételei körébe, mivel a szkennelést

A rendszeres újrafeltöltések (a széles felhasználói kör) miatt a jogosultak számára is túlzott teherterelt jelent a számolatlanul sok jogsértővel szembeni egyes, külön fellépés. Az információs társadalomban elkövetett jogellenes felhasználások nagyságrendjét érzékelteti a közelmúltban Magyarországon felszámolt szerverhotel, mely a hazai forgalom kétszámjegyű százalékát adta, de ezzel együtt a szerverhotel mögött maradt ürt a hasonló rosszhiszemű szolgáltatók kétségkívül mára teljesen betöltötték. Ezzel együtt a jogtulajdonosok nem sok bírósági ügyet vesztettek el eddig. Elvileg úgy tűnik, hogy a szellemi tulajdonvédelem jogi eszközrendszere gördülékenyen működhet. A technika fejlődését azonban a jogalkotás csak körülményesen követi le, a jogvédelem határainak kijelölésében az egyes ítéletek iránymutatóak. Jelenleg gyakran a súlytalannak vélt jogkövetkezmények a jogosultat eltántorítják az igényérvényesítéstől. Sokan a kurrens „három csapás” törvény bevezetésében látnának megfelelő mértékű büntetőjogi elrettentést a bűnismétléstől, amely visszatartat az elkövetéstől is, mások szerint az internet-hozzáféréstől eltiltás mint retorzió nem hozhat üdvözlést a szerzői jogi védelem terén. E cikknek azonban nem feladata, hogy a rendelkezésre álló jogi eszközök alkalmazásának gyakorlati hatékonyságáról értekezzen.

³ A cég 2009. március 31-én 300 fővel bíró svédországi, norvégiai sajtófigyelő és elemző részlegeket vásárolt fel. A cégcsoport Finnországban, Észtországban is jelen van. Forrás: <http://www.reuters.com/article/idUS99161+23-Mar-2009+BW20090323>

⁴ Forrás: <http://www.infopaq.net/about.pab>

⁵ Az adott ügyfél érdeklődési körének megfelelő tárgyú, nemzeti nyomtatottsajtó-, rádió-, tévé- és internetpublikációk mellett a napi összefoglalót is mindennap megküldik a megbízó részére. A naprakész hírértesítőket e-mailben vagy telefonon adják át az ügyfél kérésének megfelelően, lépéselőnyt biztosítva ezzel a versenytársakkal és az újságírókkal szembeni tájékozottságban. Az előfizetéses megbízók részére a szerkesztőségi munkatársak személyre szabott összefoglalókat, hírértesítőket készítenek. Az összegzés egy újságcikk, hírelem vagy más kiadvány tömör, közérthető összefoglalása. Forrás: http://www.infopaq.net/Services_4.pab

természetes személy végzi, ezért az *Ophavsretslov* 11/A. §-a értelmében⁶ nem lehet a műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges része. Az ügyben eljáró nemzeti bíróságok az Infopaq-kérelmet jogalap hiányában elutasító döntésükben annak tulajdonítottak különös jelentőséget, hogy a tárolás nem „közbenső”, sem „járulékos”, a szkennelést követő tárolás pedig nem az időleges többszörözést lehetővé tevő műszaki eljárás elválaszthatatlan része.

Az *Ophavsretslov* 11/A. §-a és az Infosoc-irányelv 5. cikkének rendelkezései közt szemmel látható érdemi eltérés nincs. A többszörözési jog kizárólagossága alóli kivételnek az Infosoc-irányelvben található alapvető szabályát átültető dán törvényi rendelkezés [11/A. § (1) bek.] értelmében:

„Megengedettek az olyan időleges többszörözési cselekmények, amelyek

1. járulékos vagy közbenső jellegűek,
2. valamely műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részét képezik,
3. kizárólagos céljuk hogy lehetővé tegyék egy mű hálózaton harmadik személyek között közvetítő vagy szolgáltató által végzett átvitelét vagy jogszerű felhasználását, és önálló gazdasági jelentőséggel nem bírnak.”⁷

A Dán Legfelsőbb Bíróság (Højesteret), saját eljárását egyidejűleg felfüggesztve, az Európai Bírósághoz 2008. január 4-én érkezett előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelmében 13 kérdést tett fel. A döntéshozatalra utalt kérdések az Infosoc-irányelv 2. cikkében rögzített többszörözési jogra és az 5. cikkében rögzített kivételek és korlátozások alkalmazására vonatkoznak.

A tényállásbeli adatszerzési eljárás

Az Európai Bírósághoz előterjesztett eljárás iránti kérelemben rögzített tényállás szerint az ügyben nem volt vitatott az Infopaq módszerének folyamata:

„A cikkeket a megrendelőkkel megállapodott, meghatározott témához kötődő szempontok alapján választják ki. Az összefoglalókat e-mailen keresztül küldik el a megrendelőknek. Az Infopaq korlátozott terjedelemben a kivágott eredeti cikkeket (újságkivágásokat) is megküldi megrendelőinek postai küldemény vagy futár útján.”

„A cikkek kiválasztása 'adat rögzítési eljárás' útján történik. Az eljárás számos újság szerzői jogi védelem alatt álló valamennyi cikkének elektronikus keresésében való felhasználás céljára történő szkennelését és egy, a keresőszót is tartalmazó rövid szövegvonatot elkészítését foglalja magában.”⁸

⁶ A jogszabály angol nyelven elérhető: http://www.kum.dk/graphics/kum/downloads/Lovgivning/Lovgivning_Engelsk_site/Consolidated%20Act%20on%20Copyright%202006.pdf

⁷ Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem megtekinthető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:064:0028:0029:HU:PDF>

⁸ I. m. (7).

A szkennelés a cikkek teljes egészére kiterjed. Az alkalmazottak egy elektronikus nyilvántartási adatbázisban manuálisan rögzítik az összes beérkező újságcikket, hozzákapcsolva a kiadvány és azon belül az adott rész címét, a megjelenés napját, a megjelenés oldalszámát.

A szkennelést megelőzően a kiadványok hátát levágnák, és az egyes lapokat egyenként szkennelik minden egyes külön lapra egy TIFF (kép) fájl hozva létre, amelyet egy „OCR szervert” (optikai karakterfelismerő) dolgoz fel és alakít át digitálisan feldolgozható szövegfájlra. Az utóbbit elmentik, egyidejűleg törölve azonban a képfájlt. Így az előbb említett szövegfórmátumot már a Microsoft Word vagy egyéb szövegszerkesztők is képesek felismerni.

„Ezt követően a szövegfájl egy előre megadott keresőszó meghatározása céljából kerül feldolgozásra. A keresőszót érintő minden egyes találat alkalmával olyan adat képződik, amely megmutatja a találat szerinti kiadványt, szakaszt és oldalszámot, továbbá a szövegben való szereplést jelző 0 és 100% közötti mutatót; ennek célja az, hogy megkönnyítse a keresőszó megtalálását az újság későbbi, teljes olvasásakor. Hogy a keresőszó megtalálása az újság későbbi, teljes olvasásakor még könnyebb legyen, a keresőszó előtti és utáni öt szó is rögzítésre kerül. A folyamat végén a szövegfájl törlődik.”

„Az adatrögzítési eljárás végén egy fedőlap kerül kinyomtatásra minden olyan oldal tekintetében, ahol az adott keresőszó megtalálható.”⁹

Az összefoglaló megírásakor az Infopaq foglalkoztatottjai nyilvántartásukban – az ügyfelek által megadott szempontok szerinti keresés során – szabadon választhatnak a keresett szónak cikkekben való előfordulásának gyakorisága, illetve a bizonyosan a keresett szóhoz kapcsolódó tíz szó alapján is. A publikációt címe szerint és visszakereshető módon őrzik meg, felhasználásuk pedig a 11 szóból álló kivonatként megjelenítve történik. A többszörözés lényege, hogy a cikkeket szöveges másolatuk alapján kereső dolgozza fel, és a szövegkivonatot ki is nyomtatják.

Nem vitatott a perben, hogy a publikációk elolvasásával összefoglalók készítése és a cikkek kétkezi válogatása vagy pusztán megőrzése megengedett a DDF-nek vagy a tagjának előzetes hozzájárulása nélkül is. Az sem volt vitatott, hogy az adatrögzítési eljárás két többszörözési cselekményt foglal magában, a digitalizálást és a képfájl szöveges fájlra történő átváltását. A kérdéseket utaló bíróság jelezte, hogy a peres felek álláspontja eltérő azonban a tekintetben, hogy az Infosoc-irányelv 2. cikke szerinti többszörözésnek tekinthető-e az újságcikkek folyamatos kezelése és a keresett, valamint az azt megelőző és követő öt szóval együtt történő megőrzése, kinyomtatása.

Az Infopaq érvelése szerint mivel az elektronikus keresési eljárás végén mindkét fájl (kép és szöveg-) törlik, és a fedőlapot nem tárolják, ezen többszörözések közbenső jellegűek. A jogszabálysövegben a „közbenső” fogalom csak az időleges többszörözés időtartamát, átmenetiségének tényét jelöli, mely nem is tart tovább, mint 30 másodperc. Perbeli nyilatko-

⁹ I. m. (7).

zatai szerint a fedőlap kinyomtatása, rajta a 11 szóval (a keresett és a cikkben ezt követő és megelőző öt-öt, összesen 10 szó) szerzői jogi értelemben nem minősül többszörözésnek, így a 11 szavas szövegkivonat kinyomtatása sem bír semmilyen különös jelentőséggel, a perben relevanciával. Az adatrögzítés pedig célja szerint a hírösszefoglaló megírása szempontjából az adott cikkek nyilvánvaló jogszerű felhasználása. Az Infopaq nézete szerint digitalizálási tevékenysége az adatszerzési eljárás alatt folytatott szabad felhasználás része.

A DDF ellenkérelmében arra hivatkozott, hogy a kinyomtatott és tárolt szövegkivonatok nem időleges közbenső vagy járulékos többszörözési cselekmények, sem köztes műszaki eljárások. Az Infosoc-irányelvben írt műszaki eljárás automatikus, és a kézi szkennelés ezt a fajta értelmezést kizárja. Másrészt az Infopaq eljárása indokolatlanul károsítja a szerző jogos vagyoni érdekét, díjazására való jogosultságát.

Nem tekinthető közbensőnek a többszörözés jelen esetben a Bizottság álláspontja szerint sem, mivel a kép- és szövegfájlokat törlik ugyan, de ezzel együtt a 11 szóból álló szövegrészt kinyomtatják és megőrzik. „Kiemelte továbbá, hogy az újságcikk-kivonatok készítése nem a mű jogszerű felhasználása, mivel a szerzői jogi művet módosították, hogy rövid szövegkivonatot alkothassanak.”¹⁰

A Bizottság észrevételezte, hogy az Infosoc-irányelv 33. preambulumbekzdésében foglaltak szerint nem bír önálló gazdasági jelentőséggel „az a többszörözési cselekmény, amely az információt nem módosítja, és nem zavarja meg az információ felhasználásával kapcsolatos adatok kinyerésére szolgáló, széleskörűen elismert és alkalmazott technológia jogszerű használatát.”¹¹ A Bizottság szerint a lényegi kérdés a rendes felhasználás és az önálló gazdasági jelentőség szempontjából abban rejlik, hogy az időleges többszörözési cselekmények csak az adatok elektronikus átvitelét teszik-e lehetővé, vagy ezen túl mást is kiválnak. Az értékelésnél figyelemmel kell lenni arra, hogy az Infopaq által használt eljárás hatékonyságnövekedést jelent az összefoglalók kidolgozásában.

Az osztrák kormány is nyilatkozott az ügyben, és az Infopaq álláspontja mellett érvelt. Észrevételében megjegyezte, hogy a részbeni többszörözés kizárólagos joga a szerzőt természetesen megilleti, de fogalmát és védettségének pontos feltételeit az Infosoc-irányelv nem fejt ki, ahogy a közösségi jog az egészben történő többszörözés definícióját sem adja meg. Márpedig amennyiben a művek védettségének feltételeire vonatkozóan nem történt közösségi jogharmonizáció, e feltételeket a nemzeti jog alapján kell elbírálni.¹² Véleménye szerint a művek felhasználása jogszerű, mivel az újságcikk-kivonatok a perbeli felhasználás mellett nem állnak szerzői jogvédelem alatt. Az Infopaq eljárásának egyedüli célja az újságcikkekből a keresett szó felhasználásával történő válogatás és kivonat készítése, melyeknek nincs önálló gazdasági jelentőségük.

¹⁰ Forrás : *Verica Trstenjak* főtanácsnok indítványának 42. bekezdése.

¹¹ I. m. (10), 43. bekezdés.

¹² E nézetet a nemzetközi jogirodalom konkuráló, versengő hatáskörök néven ismeri.

A főtanácsnoki indítvány

Az előzetes döntéshozatali eljárásban az írásbeli szakasz után, a felek és a Bizottság 2008. november 20-i szóbeli nyilatkozatait követően az Európai Bíróság beszerezte a szlovén főtanácsnok, Verica Trstenjak 2009. február 12-én kelt indítványát.¹³

Tulajdonképpen a jogi szakvéleménynek tekinthető indítvány indokolásának lényege abban áll, hogy a főtanácsnok szerint nem megengedett egy mű közbenső többszörözése, amennyiben ez a mű részbeni többszörözésnek minősülő kinyomtatásával jár együtt, és mint ilyen a kinyomtatás semmi esetre sem felel meg az Infosoc-irányelv 5. cikk (2) vagy (3) bekezdésében foglalt kivételeknek, sem a háromlépcsős teszt szabályainak. Az újságcikk-kivonat Infosoc-irányelv 5. cikk (5) bekezdésében foglalt második és harmadik feltételbe ütköző kinyomtatása nem minősülhet az irányelv 5. cikk (1) bekezdése szerinti jogszerű felhasználásnak.¹⁴

Az előzetes döntéshozatali eljárásban meghozott ítélet

Az Európai Bíróság ítéletét 2009. július 16-án hozta meg.¹⁵ E tanulmány az ítélet ismertetése kapcsán a főtanácsnoki indítványra is több esetben külön kitékint, mivel az Európai Bíróság az első kérdés megválaszolásával, valamint a kinyomtatás mint időleges többszörözési cselekmény az 5. cikk (1) bekezdésével való összeegyeztethetlenségének megállapításával (2–13. kérdés) viszonylag tömören fejtette ki jogértelmezésének kereteit.¹⁶

A 2001/29/EK sz. irányelv 2. cikke nem határozza meg a többszörözés fogalmát, mint ahogy azt sem, hogy mikor és mely feltételek esetén beszélünk részbeni többszörözésről.¹⁷

¹³ A szakvélemény francia nyelven elérhető: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/gettext.pl?lang=fr&num=79909787C19080005&doc=T&ouvert=T&seance=CONCL>

¹⁴ A főtanácsnok a feltett kérdéseket három kategória szerint újracsoportosította, és egyes kérdéseket átfogalmazott. A főtanácsnoki vélemény az első csoportba (1. kérdés) a többszörözés fogalmának meghatározását, a másodikba (2–12. kérdés) az Infosoc-irányelv 5. cikk (1) bekezdésében foglalt többszörözési jog alóli kivétel értelmezését, míg a harmadik csoportba a (13. kérdés) az 5. cikk (5) bekezdésének értelmezését helyezte, és következtetéseit is e felosztásban fogalmazta meg.

¹⁵ Az ítélet elérhető: <http://curia.europa.eu>

¹⁶ A főtanácsnoki véleményből vett idézetek, a szakvélemény bekezdéseinek e sorok írója által lefordított részei nem tekinthetők a szakvélemény hivatalos fordításának.

¹⁷ „A szerzői jog lényegét a többszörözés joga jelenti, így a szerző kizárólagos joga engedélyezni vagy megtiltani műve többszörözését. A szerző művének többszörözéshez fűződő kizárólagos jogának terjedelme a többszörözés fogalmára, tartalmára vonatkozó értelmezéstől függ.”

„... A múltban egyszerűbb volt a többszörözés fogalmát meghatározni a többszörözési eljárások korlátozott számából adódóan, de az informatikai, technológiai fejlődéssel és a digitalizált többszörözés lehetőségével az egyszerűbb és gyorsabb többszörözési lehetőségek száma megnövekedett. Mivel a többszörözés jóval egyszerűbbé és gyorsabbá vált, ezért egyrészt megfelelő szintű szerzői jogi védelem válik szükségessé, ugyanakkor e védelemnek kellően rugalmasnak kell lennie ahhoz, hogy az új technológiák fejlődését vagy azok rendes működését ne akadályozza.”

„... álláspontunk szerint a többszörözés fogalma tehát: a mű rögzítése egy meghatározott hordozóra, míg a részbeni többszörözés: a mű csupán egy részletének többszörözése.” Forrás: Verica Trstenjak főtanácsnok indítványának 49., és 56. bekezdése.

Mind a főtanácsnoki indítvány, mind az ítélet tartalmazza, hogy a tagállamok a szerzők és műveik védelme érdekében, nemzetközi kötelezettségükkel összefüggésben az Infosoc-irányelv 2. cikkében írt többszörözések fogalmát tágan értelmezve kötelesek meghatározni, melynek alapja az irányelv 21. preambulumbekzdése.¹⁸

Az Európai Bíróság az első kérdés kapcsán kifejtett álláspontja szerint az Infosoc-irányelv értelmében a szerző hozzájárulása csak annak a műnek a többszörözéséhez elengedhetetlen, „amely eredeti abban az értelemben, hogy a szerző saját szellemi alkotása”.¹⁹

„Ami az újságcikkeket illeti, a szerző saját szellemi alkotása ..., általában a téma bemutatásának módjából és a nyelvi kifejezésből következik. Egyébként az alapeljárásban vitathatatlan, hogy az újságcikkek jellegükönél fogva a 2001/29/EK sz. irányelv által érintett irodalmi műveknek tekinthetők.

E művek azon elemeivel kapcsolatban, amelyekre a védelem kiterjed, meg kell állapítani, hogy azok olyan szavakból állnak, amelyek külön-külön vizsgálva jellegükönél fogva nem tekinthetők az őket használó szerző szellemi alkotásának. Kizárólag e szavak kiválasztásán, elrendezésén és kombinációján keresztül van lehetősége a szerzőnek alkotó szelleme eredeti módon történő kifejezésére és olyan eredmény létrehozására, amely szellemi alkotásnak tekinthető.

A szavak jellegükönél fogva tehát nem tekinthetők olyan elemeknek, amelyekre a védelem kiterjed.

Ennek következtében, figyelemmel a 2001/29/EK sz. irányelv 2. cikke által biztosított védelem terjedelmének tág értelmezésére vonatkozó követelményre, nem lehet kizárni, hogy az érintett szöveg egyes elszigetelt mondatai vagy akár csak mondatrészei alkalmasak arra, hogy közvetítsék az olvasó számára egy sajtócikkhez hasonló kiadvány eredetiségét olyan elem közlése által, amely önmagában e cikk szerzője szellemi alkotásának kifejeződése. Ilyen mondatok vagy mondatrészek tehát képezhetik az említett irányelv 2. cikke a) pontjában foglalt védelem tárgyát.

E megfontolások fényében valamely védelem alatt álló mű kivonatának átmásolása, amely, az alapügyhöz hasonlóan, a mű egymást követő tizenegy szavát tartalmazza, a 2001/29/EK sz. irányelv 2. cikke szerint részben történő többszörözésnek tekinthető, amenny-

¹⁸ A főtanácsnok hangsúlyozta, hogy az Infosoc-irányelvre vonatkozó átültetési és a közösségi jog egységes alkalmazási és jogértelmezési kötelezettsége miatt a tagállamok hatásköre nem terjed ki egyes fogalmaknak és rendelkezéseknek, így a közösségi jog területén a többszörözés fogalma jelentésének vagy tartalmának meghatározására, mivel az egységes és független a tagállamok meghatározásaitól. A definícióra vonatkozó tág értelmezési kötelezettség a többszörözés formái kapcsán is érvényesül. Részbeni többszörözés (másolat) esetén azt szükséges vizsgálni, hogy a mű azonosítható részét tartalmazza-e, ugyanazon kifejezések szerepelnek-e benne, és bizonyossággal felismerhető-e belőle az eredeti mű. A főtanácsnoki álláspont szerint mindezt azonban nem mennyiségi alapon kell felmérni, hanem esetenként kell megállapítani, és jelen esetben a 11 szavas szemelvények kellően hosszúak ahhoz, hogy megállapítható legyen egy meghatározott újságcikkből való származásuk.

¹⁹ Forrás: Az ítélet 37. bekezdése, i. m. (15).

nyiben – és ennek vizsgálata a nemzeti bíróság feladata – e szövegkivonat tartalmazza a mű olyan elemét, amely jellegénél fogva a szerző saját szellemi alkotásának kifejeződése.”²⁰

A DDF álláspontjával egyezően fejtette ki az Európai Bíróság, hogy a kivonat akár a cikk nagyobb részét is képezheti, amelynek tartalma ismételt kereséssel tovább bővíthető egy újabb szemelvény felhasználásával, az Infopaq adatrögzítési eljárása ugyanis az ügyfelek által előzetesen kért több keresőszó felhasználásával zajlik. Ez a körülmény, nevezetesen, hogy az adatszerzéssel terjedelmesebb (akár a szerző alkotásának jellegzetes kifejezéseit mutató) részeket is átvehetnek, annak megállapítására vezethet, hogy a többszörözés a szerzői jogi jogosult engedélyéhez kötött.

Az első kérdésre ugyan a főtanácsnok határozott válasz adását indítványozta annak megállapításával, hogy a szövegkivonat tárolása és későbbi kinyomtatása a 2001/29/EK sz. irányelv 2. cikkének értelmében vett többszörözés”,²¹ az ítélet azonban végül a tagállami bíróság hatáskörébe utalta a kérdés megválaszolását abban a vonatkozásában, hogy a védett többszörözés fogalma alá értendő-e a perbeli újságcikk-kivonat kinyomtatása és megőrzése. Ennek ellenére az ítélet indokolásának a részbeni többszörözés vonatkozásában tett értelmezése támpontul szolgál a fogalom definícióját illetően.

A 2–12. kérdésre az Európai Bíróság ítélete egyetlen választ adott, melyben foglaltakra figyelemmel a 13. kérdést nem is tartotta szükségesnek megválaszolni. A 11 kérdés kapcsán valójában az eljáró tanács azt vizsgálta, hogy a szerző engedélye nélkül megvalósult többszörözés az Infosoc-irányelv 5. cikkében írt feltételeknek megfelel-e. Az ítélet indokolása egyértelműen rámutat, hogy e feltételek kumulatívak. Önmagukban a feltételeket pedig a bírói gyakorlat alapján szigorúan kell értelmezni, ahogy valamely irányelv azon rendelkezéseit is, melyek ugyanezen irányelv által megállapított főszabálytól való eltérést fogalmazzak meg.

„Ez annál is inkább igaz, minthogy e kivételt a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikke (5) bekezdésének fényében is kell értelmezni, amelynek értelmében e kivétel kizárólag olyan különös esetekben alkalmazható, amelyek nem sérelmesek a mű vagy más, védelem alatt álló teljesítmény rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit.”²²

Az Európai Bíróság az időleges többszörözés közbenső jellege kapcsán a főtanácsnoki indítvánnyal egyetértve mondta ki, hogy a cselekmény célja azon műszaki eljárás „megvalósításának lehetővé tétele”, amelynek elválaszthatatlan és lényeges részét képezi, és nem haladhatja meg az „eljárás megfelelő működéséhez szükséges mértéket”. E szükséges mértékből is következik az automatizált és emberi beavatkozás nélküli létrejöttük és törlésük „amint az ezen eljárást lehetővé tevő rendeltetését elérte”. E cselekmények nem a felhasználó döntésének függvényében következnek be, ezért a kinyomtatás és terméke, a papíralapú

²⁰ Forrás: az ítélet 44–48. bekezdése, i. m. (15).

²¹ Forrás: *Verica Trstenjak* főtanácsnok indítványának 26. oldala, Következtetések, i. m. (13).

²² Forrás: az ítélet 58. bekezdése, i. m. (15).

kivonatos másolat nem tekinthető közbensőnek. Az adatszerzési eljárás cselekményei közül a kinyomtatás és megőrzés kívül esik az informatika körén, melynek jelentősége abból ered, hogy az Infosoc-irányelv 33. preambulumbekzdése az 5. cikk (1) bekezdésében említett cselekmények jellegzetes példáiként a browsing, illetve caching cselekményeket említi.

„Következésképpen a 2–12. kérdésre azt a választ kell adni, hogy egy 11 szavas szövegkivonat nyomtatásának egy, az alapügyhöz hasonló adatrögzítési eljárás során megvalósuló cselekménye nem teljesíti a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikke (1) bekezdésében foglalt, közbenső jellegre vonatkozó feltételt, ennél fogva ezen eljárás nem végezhető az érintett szerzői jogi jogosultak hozzájárulása nélkül.”²³

Bár a papírhordozóra kerülő esetleges szerzői jogi védetség alatt álló műrészlet magától nem semmisül meg, és így nem is tekinthető közbenső többszörözési cselekménynek, a főtanácsnok, valamint a bíróság is megállapította, hogy TIFF-fájlok létrehozása és átalakítása közbenső többszörözési cselekmény lehet.

A főtanácsnoki indítvány ismertetése

Az Európai Bíróság ítéletének indokolásában az 5. cikkben szereplő egyes feltételekre vonatkozó, valamelyest szűkszavúbb elemzéssel szemben a főtanácsnoki indítvány a 13 kérdést mélyrehatóbban taglalja, és megválaszolásukban bővebb felvilágosítást ad. Ezért tekintjük most át az indítvány fontosabb következtetéseit, bár a megállapítások nem mindenben egyeznek meg az ítélet indokolásában foglaltakkal.

A közbenső többszörözési cselekmények (2–5. kérdés)

A főtanácsnok a 2. kérdést átalakította, és úgy tette fel, hogy mely feltételek teljesülése esetén minősül egy meghatározott időleges többszörözési cselekmény a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (1) bekezdése szerint közbensőnek?

„Egy többszörözési cselekmény véleményünk szerint akkor közbenső, ha a többszörözés csak nagyon rövid ideig tart. Természetesen rögtön felmerül a kérdés, hogy hol húzható meg az időleges és a közbenső többszörözés közti határ. Véleményünk szerint a különbség az, hogy míg a közbenső nagyon rövid ideig tart, addig az időleges többszörözés hosszabb ideig. A közbenső többszörözési cselekmények tehát időleges többszörözési cselekmények, melyek időben rendkívül röviden tartanak, múlékonyak, és létrejöttüket követően egyből eltűnnek. Bizonyos, hogy vannak időbeli korlátai, mégis az időleges többszörözési cselekmények időben tovább tarthatnak, mint a közbenső többszörözési cselekmények. Természetesen nagyon nehéz, sőt lehetetlen pontosan meghatározni, hogy kezdetétől fogva meddig

²³ Forrás: az ítélet 74. bekezdése, i. m. (15).

tarthat egy közbensőnek tekintett cselekmény, ezt az eset összes körülményére figyelemmel, esetenként kell megítélni.”²⁴

A 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikke (1) bekezdésében foglalt kivételt a (jogszerű felhasználást lehetővé tevő) tisztán technikai jellegű alkalmazásoknak a jogosult kizárólagos többszöröségi jog alóli kizárása érdekében határozták meg. E cikk (1) bekezdésében foglalt kivételre a tagállamok kötelező átültetési kötelezettsége igaz, szemben a (2)–(3) bekezdésben említett kivételekkel, mely utóbbiak nemzeti jogba történő átvételéről a tagállamok szabadon döntenek. Ahogy a szakvéleményből látszik, a jogosult kizárólagos többszöröségi joga alóli, az Infosoc-irányelv 5. cikk (1) bekezdésében írt időleges többszöröségi kivétel mindig a mű egy olyan másfajta felhasználása, amely lehetővé teszi a jogszerű felhasználást, de önmagában nem feltétlenül jogszerű cselekmény. Az utóbbi megállapítást a 10. kérdésre adott főtanácsnoki válasz ismertetésénél vesszük közelebről szemügyre.

Itt szükséges megemlíteni, hogy a Szoftver- és az Adatbázis-irányelv²⁵ pontosan meghatározza, hogy kötelmi úton mely korlátozásoktól nem lehet eltérni. Az Infosoc-irányelv 45. preambulumbekzdése értelmében az 5. cikk (2)–(4) bekezdésében szabályozott kivételek és korlátozások nem akadályozzák olyan szerződéses viszonyok létrejöttét, amelyek célja a jogosultak számára méltányos díjazás biztosítása, feltéve, hogy ezt a nemzeti jog megengedi, ugyanakkor utalunk arra, hogy a tagállami jogalkotás csak a kimerítően felsorolt kivételekre és korlátozásokra vonatkozó listából választhat.

Az előzetes döntéshozatalra bocsátott 2. kérdésre a főtanácsnok az Európai Bíróságnak a következő válasz adását indítványozta: „Ahhoz, hogy egy meghatározott többszöröségi cselekményt a 2001/29/EK sz. irányelv 2. cikke értelmében közbensőnek tekintsünk, lényeges, hogy a többszörösítés csak nagyon rövid ideig tartson, azzal együtt, hogy az értékelésnél az eset összes körülményét számításba kell venni.”²⁶

A Dán Legfelsőbb Bíróság 3. kérdésével arra kereste a választ, hogy közbenső-e az időleges többszöröségi cselekmény, ha a másolatot például egy szövegfájl alapú szövegkereső dolgozza fel, azaz egy képfájlon alapuló szövegfájl kezelésével készítenek másolatokat, és e fájlokat törlik. Az Infopaq írásbeli észrevétele szerint e cselekmények legfeljebb 30 másodperc alatt mennek végbe. Jelen ügyben ezek tehát közbenső többszöröségi cselekmények, mivel rendkívül rövid ideig tartanak, és mindkét fájlt törlik.

A 11 szóból álló kivonat tárolására vonatkozó 4. kérdés kapcsán, szolgáltatott adatok hiányában a főtanácsnok érdemben nem tudott nyilatkozni. Az ötödik kérdésre adott válasza

²⁴ Forrás : *Verica Trstenjak* főtanácsnok indítványának 81. bekezdése, i. m. (13).

²⁵ A Parlament és a Tanács 96/9/EK (1996. március 11.) számú, az adatbázisok jogi védelméről szóló irányelve (HL L 77, 1996. 03. 27., p. 20.) 15. cikke, valamint a Parlament és a Tanács 2009/24/EK (2009. április. 23.) számú, a számítógépi programok jogi védelméről szóló irányelve (HL L 11, 2009. 05. 05., p. 16.) 8. cikke.

²⁶ Forrás : *Verica Trstenjak* főtanácsnok indítványának 26. oldala, Következtetések, i. m. (13).

mindenesetre az adatszerzési eljárás másik cselekménye, a kinyomtatás kapcsán egyértelműen kizárta az Infosoc-irányelv 5. cikk (1) bekezdésének alkalmazását, mivel az semmi esetre sem tekinthető időleges többszörözésnek, következésképpen közbensőnek sem. Álláspontja szerint az alkalmazott eljárás végterméke a hírösszefoglaló, melynek kinyomtatása és papíralapon történő megőrzése tartós másolatot képez. Ezzel együtt többoldalú vizsgálat szükséges az újságcikk-kivonat kinyomtatása és felhasználása jogszerűségét illetően, ugyanis szerződéses úton el lehet térni, feltéve ha a nemzeti jog is eltérést enged.

A „technikai folyamat lényeges, elválaszthatatlan része” feltételre vonatkozó kérdések (a 6–8. kérdésre adott válaszok)

Az utaló bíróság külön nem kérdezte meg, hogy egy újságcikk-kivonat megőrzése is a technikai folyamat elválaszthatatlan része-e, de rákérdezett, hogy teljesül-e „a műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges része” feltétel a digitalizálás, azaz képfájlok szövegfájlokká alakítása (7–8. kérdés) és cikk-kivonatok kinyomtatása vonatkozásában (6–8. kérdés).

„Az időleges többszörözési cselekményeket illetően először azt érdemes meghatározni, hogy milyen mértékben kell az értelmezésnek megszorítónak lennie ... alapvető kérdés, hogy egy többszörözési cselekmény csak akkor képezi-e egy műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részét, ha e cselekmény a műszaki eljárás elengedhetetlenül szükséges eleme, mely nélkül a műszaki eljárás nem volna lehetséges, vagy e kategóriába tartozhatnak egyéb cselekmények is, amelyek a műszaki eljárás nem szükséges elemei.”²⁷

Az Infosoc-irányelv tervezetének indoklása szerint az 5. cikk (1) bekezdés célja az időleges, műszakinak (vagy technológiai) nevezett többszörözési cselekmények kizárása, függetlenül attól, hogy az eljárás mely szakaszában következnek be. Így tehát annak a kérdésnek „az eldöntésében, hogy a 2001/29/EK sz. irányelv 5 cikk (1) bekezdése szerinti műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részének tekinthetők-e az időleges többszörözési cselekmények, nem a műszaki eljárás adott szakasza fontos, melyben ezek bekövetkeznek.”²⁸

Nem szükséges, hogy „a többszörözési cselekmény egy adott műszaki eljárás nélkülözhetetlen eleme legyen ahhoz, hogy annak elválaszthatatlan és lényeges része legyen.”²⁹

A 7. kérdés megválaszolására indítványozott főtanácsnoki megfogalmazás szerint az Infopaq hírértesítőinek elkészítésében a digitalizálás a műszaki eljárás lényeges és elválaszthatatlan részének minősül.

A főtanácsnok a 8. kérdésre adott válaszában kifejtette: „Egy vagy több 11 szóból álló szövegvonat kinyomtatása a műszaki eljárás lényeges és elválaszthatatlan része lehet. E tekintetben meg kell jegyezni azonban, hogy ez a fajta többszörözés nem időleges, és így

²⁷ Forrás : I. m. (13), 93. bekezdés.

²⁸ Forrás : *Verica Trstenjak* főtanácsnok indítványának 26. oldala, Következtetések, i. m. (13).

²⁹ Forrás : I. m. (13), 94. bekezdés.

nem teljesülnek a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (1) bekezdésében foglalt feltételek. A „perbeli esetben tehát az adott kivonat kinyomtatása nem időleges többszörözési cselekmény, melynek okán nem igazolható a 2001/29/EK sz. irányelv 5 cikk (1) bekezdése alapján, következésképpen annak sincs jelentősége, hogy ez a fajta többszörözés a műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részét képezi-e”.³⁰

Jogszerű felhasználás (9. kérdés)

A főtanácsnok véleményének következtetései között a kilencedik kérdésre adott válaszában a lehetséges jogszerű felhasználásokat vette számba:

„9. Egy mű jogszerű felhasználása a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (1) bekezdése értelmében magában foglalja egy mű felhasználásának minden formáját, amelyre vonatkozóan a szerzői jog jogosultjának engedélye nem szükséges, vagy amely felhasználást a jogosult kifejezetten engedélyezett; többszörözés formájában történő felhasználás esetében a jogosult engedélye nem szükséges, ha a többszörözést a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (2)–(3) bekezdései lehetővé teszik, feltéve, hogy az érintett tagállam e kivételt vagy korlátozást átültette a nemzeti jogába, és ha a többszörözés a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (5) bekezdésében foglaltaknak megfelel.”³¹

A jogszerűség kérdése a perbeli esetben (10. kérdés)

A kérdés főtanácsnoki újrafogalmazása úgy szólt, hogy a jogszerű felhasználásra vonatkozó feltétel az újságcikk-kivonat készítésének minden egyes többszörözési cselekményére vonatkozik-e. A Dán Legfelsőbb Bíróság pedig eredetileg annak megválaszolását kérelmezte, hogy „Kiterjed-e a jogszerű felhasználás fogalma teljes újságcikkeknek gazdasági társaság általi, a cég által írt összefoglalókhöz való felhasználásának célját szolgáló szkennelésre, a másolat ezt követő feldolgozására, digitalizálására, valamint a másolat egy- vagy többszavas szövegkivonatot tartalmazó részének tárolására és esetleges kinyomtatására, ha a jogosult e cselekményekhez nem járult hozzá”.

A főtanácsnok szerint téves értelmezés, hogy maguknak „az időleges többszörözési cselekményeknek is a mű jogszerű felhasználásának kell lenniük, ezzel ellentétben e feltételt akként kell értelmezni, hogy az időleges többszörözési cselekményeknek mindig a mű egy másfajta felhasználását kell lehetővé tenniük, amely felhasználásnak magának kell jogszerűnek lennie”.³²

³⁰ Forrás : *Verica Trstenjak* főtanácsnok indítványának 99–100. bekezdése, i. m. (13).

³¹ Forrás : *Verica Trstenjak* főtanácsnok indítványának 26. oldala, Következtetések. I. m. (13).

³² Forrás : *Verica Trstenjak* főtanácsnok indítványának 107. bekezdése, i. m. (13).

Példát is ad az indítvány, amennyiben egy oktatási intézmény számítógépének RAM memóriájában szemléltetés érdekében, oktatási célból a folyamatban lévő felhasználással összefüggésben másolatot készítenek egy oktatóműsor videójáról, a másolatot időlegesen, átmenetileg eltárolva; az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdés *a*) pontja alapján ez a fajta többszörözés megengedett. Ezalatt a számítógép RAM memóriájában lévő időleges másolat csak akkor válik jogszerűvé, ha járulékos vagy közbenső jellegű, és a műszaki eljárás elválaszthatatlan vagy lényeges része, továbbá nem bír önálló gazdasági jelentőséggel.

„A 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (1) bekezdésének vizsgálata során tisztán el kell határozni az időleges többszörözési cselekményeket, melyeknek a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikkében foglalt valamennyi feltételnek meg kell felelniük, a végső többszörözéstől vagy a mű másfajta felhasználásától – melyeket az időleges többszörözési cselekmények lehetővé tesznek – és melynek a mű jogszerű felhasználásának kell lennie. A vizsgált esetben a mű felhasználását a cikk-kivonatok 11 szavas szövegének kinyomtatásai képezik.”³³

„... az utaló végzés nem fejti ki, hogy ezek az újságcikk-kivonatok az újságcikk-összefoglalók kidolgozásának alapjául szolgálnak-e, vagy csak az újságcikkek kiválasztásában segítenek, melyekhez az összefoglalókat írják.”³⁴ A cikkek e felhasználásai a hírterjesztők elkészítését egyszerűbbé, de nem *lehetővé* teszik.

„Két esetben lehetséges egy újságcikk, azaz a 11 szavas kivonat részbeni többszörözéssel történő felhasználása jogszerű: egyrészt a jogosult kifejezett engedélye alapján, másrészt, ha az igazolható a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikkének (2) vagy (3) cikkében felállított korlátozás vagy kivétel alapján.”³⁵ Az előbbire a perben van adat, mert a jogosult engedélyt nem adott, míg az utóbbi kapcsán szükséges megjegyezni, hogy a tagállamok számára csak elvi lehetőség az Infosoc-irányelv 5. cikk (2) és (3) bekezdésében foglalt korlátozások és kivételek elfogadása, azzal, hogy az irányelvben található e kivételeken felül egyebet a tagállamok nem állapíthatnak meg, a felsorolás ugyanis taxatív.

A sajtó fogalmára vonatkozó dán jogszabályi rendelkezéseket, erre vonatkozó adat hiányában, a főtanácsnok sem vizsgálta,³⁶ de álláspontja szerint „amennyiben a dán jog rendelkezik a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (3) bekezdés *c*) pontja szerinti kivételekről, abban az esetben sem igazolható egy 11 szóból álló újságcikk-kivonat részbeni többszörözése”.³⁷ A főtanácsnoki érvelésben mivel az Infopaq nem újság, így nem tényállásszerű a „sajtó általi többszörözés”, és az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdés *c*) pontjában foglalt első kivétel

³³ Forrás : I. m. (13), 108. bekezdés.

³⁴ Forrás : I. m. (13), 109. bekezdés.

³⁵ Forrás : I. m. (13), 112. bekezdés.

³⁶ Az ítélet az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdés *c*) pontjában írt szabad felhasználás körébe tartozó kivételek alkalmazását az időleges többszörözési cselekmények kapcsán nem vizsgálta, tekintettel arra, hogy az utóbbiak közül a kinyomtatást az irányelv 5. cikk (1) bekezdésével összegegyeztetetlennek találta.

³⁷ Forrás : I. m. (13), 117. bekezdés.

esete nem vonatkozik az Infopagra.³⁸ Az Infosoc-irányelv ezen alkivétele az aktuális gazdasági, politikai vagy vallási témájú cikkek, illetve sugárzott művek vagy ilyen jellegű szomszédos jogi teljesítményekre vonatkozhat.³⁹

A (3) bekezdés második alkivételére, azaz a napi eseményekről szóló tudósításhoz kapcsolódóan, a tájékoztatási cél által indokolt terjedelemben történő részbeni többszörözésre, felhasználásra alapítottan sem igazolható az Infopaq tevékenysége.⁴⁰ Mivel az első alkivétel tárgyat tekintve a cikkek többszörözéséről, nyilvánosságához közvetítéséről, hozzáférhetővé tételéről szól, amennyiben ezt a felhasználást nem zárták ki, így a második alkivételben említett művekhez képest a főtanácsnoki álláspont értelemben az első alkivétel *lex specialis*.⁴¹

Mindkét esetben fel kell tüntetni a szerzők nevét, a második alkivétel esetében ez sem feltétlen elvárás, amennyiben a forrásfeltüntetés hiányosságát a körülmények indokolják (például mert jelentős erőfeszítésbe telik a jogosult felkutatása).⁴² Az Infosoc-irányelv a sajtó fogalmát nem definiálja, az 5. cikk (3) bekezdésének c) pontjában foglalt két feltétel pedig nem alkalmazható a szerzői jogi jogosult kizáró nyilatkozatával szemben.

Így a főtanácsnok tizedik kérdésre adott válasza a következő:

³⁸ A dán alkotmányról szóló 1953. június 5-én kelt törvény 77. § -a értelmében „Bármely személy jogosult nézeteit nyomtatásban írott formában kiadni vagy szóban előadni, amelyért bíróság előtt felelősséggel tartozik.” A szerzői jogról szóló dán törvény 72. szakasza értelmében „A külföldi hírügynökségek és tudósítók által szolgáltatott sajtóközlemények nem tehetők a nyilvánosság számára elérhetővé a dániai nyilvánosságra hozatalukat követő 12 órán belül.

³⁹ Összehasonlításként, a magyar Sajtóról szóló 1986. évi II. törvény 20. §-a értelmében: „E törvény alkalmazásában: a) sajtó: az időszerű lap, a rádiózárról és televíziózárról szóló törvény szerinti műsorszolgáltató és a hírügynökség”

⁴⁰ A közérdekű adatok megismerésének jogát az Alkotmány 61. §-a is tartalmazza. „Az Szjt. EU-csatlakozást követő módosítása iktatta be a 36. § (2) bekezdését, amelynek értelmében napi eseményekhez kapcsolódó, időszerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentetett cikkek vagy e témákról sugárzott művek – bizonyos feltételekkel – a sajtóban többszörözhetők és a nyilvánosságához közvetíthetők. Lényeges, hogy a közérdek szempontjából jelentős témák (gazdasági, politikai) tartoznak csak a szabad felhasználás körébe, tehát pl. a tudományos, művészeti kategóriákra ez nem terjed ki. Ez az új rendelkezés (amely a régi szerzői jogi törvényben, az 1969. évi III. törvényben is megtalálható volt) megfelel mind a BUE 10bis cikkében, mind pedig az Infosoc Irányelv 5. cikke (3) bekezdésének c) pontjában foglaltaknak, és egyúttal előmozdíthatja a közérdeklődésre számot tartó eseményekről és tényekről való tájékozódáshoz fűződő alapjog [Alkotmány 61. §, 22/1999. (VI. 30.) AB határozat] érvényesülését.” Forrás: A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 36. (2) bekezdésének CompLex Jogtárban lévő magyarázata.

⁴¹ „A társadalom információhoz való hozzáféréseinek garantálása korlátozza a szerzői jogot abban az esetben, amikor a tény- és híryanagot tartalmazó közlemények, a nyilvános tárgyalások és beszédek tartalma, valamint a politikai hírműsorszámok, továbbá a műsorszolgáltató más időszerű műsorszámában egyes művek a napi eseményekkel kapcsolatban, az alkalom által indokolható mértékben szabadon közzétehetőek, ... mind a napilapok és a folyóiratok esetében, mind a műsorszolgáltatók híradói más időszerű műsorszámában történő bemutatása vonatkozásában szabad felhasználást enged.” Forrás: Dr. Bérczes László, dr. Gyenge Anikó, dr. Lendvai Zsófia: A szerzői jogi jogsértések esetén alkalmazható jogi eszközökről. Segédanyag a gyakorlat számára. Átdolgozott kiadás. ASVA, Budapest 2009, p. 29.

⁴² Forrás: Stefan Bechtold in Thomas Dreier, P. Bernt Hugenholtz (ed.): Concise European Copyright Law. Kluwer Law International, 2006. p. 379.

„10. Teljes újságcikkek digitalizálása, a másolat ezt követő feldolgozása, az egy vagy több 11 szavas szövegkivonat-másolat tárolása és kinyomtatása, jelen esetben nem a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (1) bekezdése értelmében vett jogszerű felhasználás, mivel a 11 szavas kivonatok kinyomtatják, és a vállalkozás olyan tevékenységében használja fel, mely az újságcikkek összefoglalóinak szerkesztéséből áll.”⁴³

Az önálló gazdasági jelentőség meghatározása (a 11. és 12. kérdésre adott válasz)

„Az 'önálló gazdasági jelentőség' fogalmát a 2001/29/EK sz. irányelv sehol nem magyarázza meg, még előterjesztés-tervezetének indokolása sem.”⁴⁴

A DDF szerint az önálló gazdasági jelentőség nyilvánvalóan fennáll mind a szerzői jogi jogosult, mind a felhasználó oldaláról, figyelemmel arra, hogy a cikkek válogatásában az automatikus keresésről kétkezi munkára történő átállás az Infopaq számára 2-4 millió dán koronát tenne ki. Az Infopaq szerint elegendő kizárólag a szerzői jogi jogosult oldaláról nézve azt megállapítani, hogy az időleges többszörözési cselekményeknek van-e önálló gazdasági jelentőségük, és nem kell vizsgálni a műszaki eljárás egészét.

„A gazdasági jelentőség azt jelenti, hogy az időleges többszörözés gazdasági előnyt nyújt az azt végzőnek, vagy közvetetten a szerzői jog jogosultjának, amennyiben megfelelő elmentételezésben részesül. Gazdasági előny lehet: a kiadás megtakarítása, haszon, termelékenység növekedése és hasonló előnyök.”⁴⁵ A főtanácsnoki vélemény szerint „egy gazdasági előny akkor bír önálló jelentőséggel, ha magából az időleges többszörözési cselekményből alakul ki”⁴⁶

„11. Az időleges többszörözési cselekmények önálló gazdasági jelentőségének értékelése során a 2001/29/EK sz. irányelv 5 cikk (1) bekezdésének értelmében azt kell megállapítani, hogy származik-e közvetlen előny az időleges többszörözési cselekményekből.”⁴⁷

Az újságcikk-kivonatok szkennelése, képfájlból szöveges fájlba történő átalakítása és megőrzése a szerkesztési folyamat részét képezi, de önálló gazdasági jelentőséggel nem bír, – a főtanácsnoknak a 12. kérdés megválaszolására előterjesztett indítványa szerint.

„Jelen esetben az újságcikkek digitalizálásából, valamint az újságcikk-kivonatok megőrzéséből költség- és időmegtakarítás származik, az egyidejű termelékenységnövekedéssel együtt. Nem vitatott hogy e többszörözési cselekményeknek gazdasági jelentőségük van, de álláspontunk szerint az Infopaq esetében ezek gazdasági jelentősége nem önálló. E cselekmények csak azt segítik elő, hogy a szövegkivonatot az Infopaq jóval egyszerűbben és haté-

⁴³ Forrás : i. m. (13), p. 26., Következtetések.

⁴⁴ Forrás : i. m. (13), 124. bekezdés.

⁴⁵ Forrás : i. m. (13), 125. bekezdés.

⁴⁶ Forrás : i. m. (13), 126. bekezdés.

⁴⁷ Forrás : i. m. (13), p. 26., Következtetések.

konyabban készítse el ... Az önálló gazdasági jelentőség értékelésekor az Infopaq tevékenységére gyakorolt gazdasági jelentőség szempontjából az újságcikk-kivonatok szkennelését, képfájlból szöveges fájlba történő átalakítását, megőrzését, az újságcikkek kinyomtatásától elkülönítve kell tekinteni.”⁴⁸

„A tizenkettedik előzetes döntéshozatali kérdésre olyan értelmű választ kell adni, hogy a felhasználónak az időleges többszörözésből származó produktivitásnövekedése jelen esetben nem vehető figyelembe annak értékelésekor, hogy e cselekmények a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (1) bekezdése szerinti önálló gazdasági jelentőséggel bírnak-e.”⁴⁹

„Lényegét tekintve, az Infopaqnak a jogosultak engedélyét kell megszereznie az újságcikk-kivonatok készítéséhez.”⁵⁰

Az Infosoc-irányelv 5. cikk (5) bekezdésében foglalt kiegészítő feltételek értelmezése (az előzetes döntéshozatalra utalt 13. kérdés)

„Jelen ügyben a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (5) bekezdésének vizsgálata során véleményünk szerint először is meg kell különböztetni a végleges többszörözést (újságcikk-kivonatok kinyomtatása), az ezt lehetővé tevő cselekményektől, az utóbbiak közé értve a cikkek digitalizálását, a képfájlból szöveges fájlra alakítását és az újságcikkek megőrzését.”⁵¹

A főtanácsnoki vélemény szerint a [irányelv 5. cikk (2) és (3) bekezdésében foglalt] kivételekre alapított végső felhasználást lehetővé tevő időleges többszörözési cselekményeknek előbb teljesíteniük kell az Infosoc-irányelv 5. cikk (1) bekezdésben foglalt valamennyi feltételt, ezt követően az 5. cikk (5) bekezdésben foglalt előírások teljesülése vizsgálandó.

Arra az eldöntendő kérdésre, hogy betöltik-e a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (5) bekezdésben foglalt feltételeket a végleges, tartós többszörözések (az újságcikk-kivonatok kinyomtatása), a főtanácsnok nemleges választ adott. Indítványában hozzáfűzte, hogy nincs szükség e feltételek ellenőrzésére, mivel a kinyomtatás mint az ügyben vizsgált többszörözési cselekmény az Infosoc-irányelv 5. cikk (1) bekezdésében foglalt előírásokat egyébként sem teljesíti.

„A 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (5) bekezdéséből következően az ugyanitt szabályozott kivételek és korlátozások egyrészt kizárólag különös esetekben alkalmazhatóak, másrészt nem lehetnek sérelmesek a mű rendes felhasználására, harmadrészt indokolatlanul nem károsíthatják a jogosult jogos érdekeit. E feltételek konjunktíve alkalmazandóak. A feltételrendszer a háromlépcsősteszt-doktrínának nevezzük, amelyet a nemzetközi egyezmények, irányelvek, közelebbről: a Berni Egyezmény 9. cikk (2) bekezdésében, a Szerzői Jog Szerző-

⁴⁸ Forrás : i. m. (13), 128. bekezdés.

⁴⁹ Forrás : i. m. (13), 129. bekezdés.

⁵⁰ Forrás : i. m. (13), 130. bekezdés.

⁵¹ Forrás : i. m. (13), 133. bekezdés.

dés 10. cikkében, a TRIPS-megállapodás 13. cikkében fogadtak el. Ugyanígy következik a 2001/29/EK sz. irányelv 44. preambulumbekzdéséből, hogy az irányelv által előírt kivételeket és korlátozásokat a nemzetközi kötelezettségvállalásnak megfelelően kell alkalmazni. Az Infosoc-irányelv 5. cikk (5) bekezdését a nemzetközi egyezményekből eredő kötelezettségvállalások figyelembevételével kell értelmezni.⁵²

A Szoftverirányelvben foglalt szerzői jog kizárólagossága alóli (5. és 6. cikkben foglalt) kivételekkel az Infosoc-irányelv 5. cikk (2)–(4) bekezdésének kivételeit és szabályozását eltérő sajátosságaikra figyelemmel bizonyos esetekben együtt kell értelmezni, ez többnyire azonban nem lehetséges. Az Infosoc-irányelv 5. cikk (1) bekezdésében foglalt feltételrendszer egyébként a számítógépi programok vonatkozásában nem érvényesül.⁵³

„A 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (5) bekezdésének első feltétele úgy szól, hogy a szerző többszörözési joga alóli kivételek és korlátozások kizárólag különös esetekben alkalmazhatók, amely azt mutatja, hogy a kivételeknek és korlátozásoknak tisztán megfogalmazottnak kell lenniük, és a meghatározott külön célokra kell alapulniuk. Ami a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (3) bekezdésének c) pontját illeti, a különös cél a nyilvánosság az aktuális eseményekről történő tájékoztatásán alapuló kivétele, igaz ugyanakkor az is, hogy ez a kivétel nem zárja ki a nyilvánosság az aktuális eseményekről történő, kevésbé közvetlen, kereskedelmi célú tájékoztatását.”⁵⁴

A főtanácsnok külön is vizsgálta, hogy az újságcikk-kivonatok többszörözése az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdés c) pontjában foglalt feltételeknek megfelel-e.

„A mű újságcikk-kivonat formájában történő részbeni többszörözése nem teljesen felel meg e célnak [t.i. a nyilvánosság tájékoztatása], és hogy elsődleges célja kereskedelmi, így a tájékoztatás csak másodlagos. Mindenesetre, amikor pl. egy folyóirat átveszi egy másik folyóirat cikkét, amikor a rádióban felolvassanak egy újságcikk-részletet, vagy egy kiállításról szóló filmriportból a kiállítás egy adott részletét rögzítik, e médiák az egyes műveket nem csupán a nyilvánosság tájékoztatása érdekében használják fel, hanem kereskedelmi célból is.”⁵⁵

A főtanácsnok mindazonáltal megállapíthatónak tartotta, hogy az újságcikk-kivonatok szerkesztése során a kivonatok többszörözésében a nyilvánosság tájékoztatásának célja nyilvánulhat meg; így azt is, hogy a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (5) bekezdésének első feltétele teljesül, azaz az újságcikk-kivonatok kinyomtatása kapcsán különös esetről van szó.

„A második feltétel azt követeli meg, hogy a különös eset, amelyre vonatkozóan alkalmazhatóak a kivételek és korlátozások (klauzula), ne legyenek ellentétesek a mű rendes felhasználásával. Egy újságcikk rendes felhasználása azt jelenti, hogy a cikket publikáló újságokat eladják, ami hasznot hoz; az újságcikkeken keresztül elért gazdasági előnyökből, a szerzői

⁵² Forrás : i. m. (13), 134. bekezdés.

⁵³ Forrás: *Stefan Becthold*: i. m. (42), p. 370.

⁵⁴ Forrás : i. m. (13), 135. bekezdés.

⁵⁵ Forrás : i. m. (13), 136. bekezdés.

jog jogosultjának díjazást kell fizetni. A rendes felhasználással ellentétes, ha a hírlappiacon a hatás érzékelhető, és az újságok eladott példányszáma csökken.

Az újságcikk-kivonatok többszörözése az Infopaq számára lehetővé teszi, hogy gyorsan azonosítani tudja, mely cikkek fontosak, és melyekhez kell összefoglalót szerkeszteni. Az Infopaq társaság így összefoglalót képes írni minden újságcikkről, ekként ügyfeleinek a továbbiakban nem szükséges újságot vásárolniuk. Az újságcikk-kivonatok többszörözése hatással van a művek rendes felhasználására, következésképpen álláspontunk szerint a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (5) bekezdésében írt második feltétel nem teljesül.

A 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (5) bekezdésének harmadik feltétele, hogy a külön meghatározott eset indokolatlanul nem károsíthatja a jogosult jogos érdekeit.⁵⁶

A főtanácsnok szerint a harmadik alfeltétel vizsgálatánál, a jogosult érdekeit érintő hatás kapcsán figyelemmel kell lenni a mennyiségi és a minőségi szempontokra.

„Jelen esetben kivonat készül a keresett szót tartalmazó valamennyi újságcikkből. Ha a keresett szó gyakran tűnik fel az újságcikkekben, mennyiségileg azt mutathatja, hogy e kivonatok több újságcikkhez lettek szerkesztve. Ha több különböző keresett szó tűnik fel egy cikkben, azt jelenti, hogy egy cikkből több kivonatot dolgoztak fel.”⁵⁷

„Annak a következménye, hogy egy újságcikk-kivonat kinyomtatása nem tesz eleget a 2001/29/EK sz. irányelv 5. cikk (5) bekezdésében foglalt második és harmadik feltételnek, az, hogy az irányelv 5. cikk (1) bekezdése alapján az újságcikkek jogszerű felhasználásának sem minősülhet.”⁵⁸

„Mivel ... megállapítottuk, hogy az újságcikk-kivonatok nem minősülhetnek jogszerű felhasználásnak, a digitalizálás, képfájlok szövegfájlokká alakítása és megőrzése nem a mű jogszerű felhasználását teszi lehetővé, és nem felel meg az 5. cikk (1) bekezdésében foglalt feltételeknek. Amennyiben e cselekmények az 5. cikk (1) bekezdése alapján nem igazolhatóak, ezzel egyidejűleg önálló módon az 5. cikk (5) bekezdése alapján sem lennének igazolhatóak.”⁵⁹

Mindezek alapján a kérdésre a főtanácsnok a következő összegző véleményt adta:

„13. Teljes újságcikkeknek egy vállalkozás által végzett digitalizálása, a másolat ezt követő feldolgozása, valamint az egy vagy több mint 11 szóból álló másolatrész(ek) tárolása és kinyomtatása jelen esetben nem tekinthetők olyan különös eseteknek, melyek az újságcikkek rendes felhasználásával ne lennének ellentétesek, és ne károsítanák indokolatlanul a jogosult törvényes érdekeit a 2001/29/EK sz. irányelv 5 cikk (5) bekezdésének értelmében.”

⁵⁶ Forrás : i. m. (13), 137–139. bekezdés.

⁵⁷ Forrás : i. m. (13), 140. bekezdés.

⁵⁸ Forrás : i. m. (13), 141. bekezdés.

⁵⁹ Forrás : i. m. (13), 142. bekezdés.

Záró gondolatok

„A digitális másolatok különböznek a nyomtatásban megjelenő másolatoktól, mivel az eredeti mű és a másolat között nincs különbség. Az analóg technológia nem képes multigenerációs másolatokra, míg digitális technológiával végtelen számú másolatot lehet minőségromlás nélkül készíteni”.⁶⁰ A technika jelenlegi állása mellett sokak szerint alapvetően megkérdőjelezhető az aktuális eseményekről írt cikkekben található információ vagy adat bármilyen védettsége. Már a főtanácsnoki vélemény előterjesztését követően is megjelentek a kritikus hangok, melyek a többszöröségi jog tág értelmezését, és a túl szűk körben alkalmazhatónak tartott kivételeket és korlátozásokat kifogásolták, hangoztatva, hogy mindez visszalépést jelent a technológia fejlődése és az új alkalmazási lehetőségek (digitalizáció, internet) ignoralása mellett.

Az Infopaq számára a jogvita érdemét illetően Dániában sem túl biztatóak a kilátások. A perben beszerzett előzetes európai bírósági döntés megállapításai szerint az adatszerzési eljárás, amelyet a perbeli esetben az Infopaq gazdasági tevékenysége során hasznosít, nem időleges többszöröségi cselekmény. A főtanácsnok indítványa és a nyomában meghozott döntés, a nemzetközi jogi rendelkezések, közösségi irányelvek (a szerző többszöröségi jogának szupremáciáját hirdető és ígérő rendszer) a szerző abszolút joga alóli korlátozások és kivételek megszorító, szűk értelmezését adják. Érezhető a szigor egyes nemzetek jogi szabályozásában és jogalkalmazásában is a korábbiakhoz képest feltűnőbbé váló tagállami eltökéltségre tekintettel. Az információs szabadság védelme, a közérdekű adatok nyilvánossága mint rendező elvek figyelembevételével is olybá tűnik, hogy az Infopaq csak az általa felhasznált cikkek jogtulajdonosának felkeresésével és hozzájárulásával végezhetné szolgáltatását jogszerűen, és nem számít, hogy a dán jog ismeri-e vagy egyöntetűen alkalmazza-e a közösségi irányelv 5. cikk (3) bekezdésének c) alpontjában foglalt kivételt.

Elvileg úgy lehetne a perbeli hírelemző tevékenységet jogszerűen folytatni, ha a kiadványok szkennelését követően egy keresőmotor az adott keresőszó felbukkanásakor automatikusan továbbítaná a fájlt a hírértékelést végző alkalmazott részére azzal, hogy a fájl az elolvasását követő határozott időn belül automatikusan törlik. Az elképzelés az időleges felhasználás kapcsán természetesen csak a közbenső jelleget igazolhatná, míg az 5. cikk (1) és (5) bekezdésében írt egyéb feltételeket külön szükséges vizsgálni.

A főtanácsnoki indítvány és a bírósági ítélet bírálóival szemben, akik az indokolásbeli jogértelmezést túlzottan megszorítónak, rigidnek tartják, e sorok szerzőjének véleménye a perbeli ügyben a szerző szempontjából áldásos a szabad felhasználás haszonélvezőinek körét mereven kezelni, és e tekintetben az értelmezés nem lehet megengedő, mert az a jog-

⁶⁰ Forrás: *dr. Munkácsi Péter*: The reproduction right and collective management in the context of the Information Society (The Right to remuneration for private copy; The ringtones and the Internet), *Ankara Law Review*, 3. évf. 1. sz., 2006, p. 69.

tulajdonosnak kárt okozna.⁶¹ A megfelelő szintű szerzői jogi védelem biztosítja az alkotóművészet fenntartását, ami a cikkeket illeti, ez végső soron az olvasóközönség érdekét szolgálja. A szerző befektetett energiája fejében járó díjazás elvének érvényre juttatása és a belső piac harmonikus működése a szerző kizárólagos joga alóli kivételek és korlátozások egységes alkalmazásától függ. A hírügynökségi feladatok, így a tudósítói hálózat fenntartása és a hírek pénzben kifejezhető beszerzési értéke, az információhoz jutásban ráfordításnak minősül, mely befektetés eredményének jogosulatlan lefölözését utasította el a főtanácsnok asszony indítványa. Igaz, más megközelítés eredményeként, de az Európai Bíróság ítéletében is nyilvánvalónak tűnik a pervesztes fél kiléte.

Az ítélet az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdése c) pontjának alkalmazását kategorikusan nem zárta ki, e lehetőséget az Európai Bíróság nem is vizsgálta, csak az 5. cikk (1) bekezdésében foglalt időleges többszörözési cselekmények értelmezésére szorítkozott, és jutott érdemben helyes döntésére. Azért is lehet döntően egyetérteni vele, mert a jogosult vagyoni jogainak érvényesítéséhez rendelkezésére álló jogi eszközrendszer lassúsága mellett számításba kell venni, hogy a technológiai újítások a többszörözés formáit és hatékonyságát ugrásszerűen megnövelték.⁶² Végső soron az Európai Bíróság döntése és a részben alapjául szolgáló főtanácsnoki indítvány a gyakorlat számára az Infosoc-irányelv 2. és 5. cikkének hosszú távra érvényes iránymutató magyarázatául szolgálhat.

⁶¹ A szerző a Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) Szerzői Jogi Osztályának (SZJO) munkatársa. A szerző saját véleményét tükröző gondolatok nem feltétlenül azonosak az MSZH álláspontjával. A szerző ezúton köszöni meg az MSZH Szerzői Jogi Osztályának munkatársaitól kapott támogatást és értékes véleménycserét.

⁶² Ne feledjük az Infosoc-irányelv 4. preambulumbekzdésében szereplő célkitűzést: „a jogharmonizációt és a jogbiztonság növekedését ... a szellemi tulajdonvédelem magas szintű védelme révén”.